UDK 346.7:621.311(497.11)

*Dr Ivan Todorović**

PRISTUP MREŽI OD STRANE TREĆIH LICA

U ovom članku autor se bavi pravom novih proizvođača električne energije, pre svega iz obnovljivih izvora energije da pristupe tuđoj mreži, pod kojom u okvirima domaćeg prava podrazumevamo mrežu koju su finansirali raniji ulagači i koja je predata EPS-u u vlasništvo i na upravljanje. U okvirima evropskog prava, ovaj pojam je širi i obuhvata pristup mreži kojom upravlja više mogućih operatera, gde se razdvaja ugovorni odnos između operatera mreže i dobavljača električne energije (imajući u vidu obavezu razdvajanja vertikalno povezanih preduzeća u oblasti energetike). Autor razmatra pitanje naknade koju novi proizvođači energije treba da plate inicijalnim ulagačima za pristup izgrađenim infrastrukturnim sistemima.

Ključne reči: *Pristup trećih lica mreži. – Priključak na elektromrežu. – Pristup elektromreži. – Pristup gasovodima.*

1. UVOD

Prilikom izgradnje priključaka na elektromrežu Zakon o energetici predviđa u članovima 118 i 141 da lice koje gradi elektroenergetski objekat za proizvodnju električne energije finansira izgradnju priključka, dok se potrebna dokumentacija i dozvola pribavljaju na ime operatera mreže, koji se formalno pojavljuje kao investitor. Po okončanju gradnje, elektroenergetski objekti se predaju na upravljanje i u svojinu operateru mreže (u zavisnosti od vrste mreže i napona – operater prenosnog ili distributivnog sistema). Dakle, lice koje finansira izgradnju sopstvenog objekta za proizvodnju električne energije (recimo vetropark ili hidroelektranu) finansira i potrebne vodove, trafostanice, priključno-razvodna postrojenja i slično, koji su potrebni za priključenje njegovog objekta na elektromrežu, a po izgradnji takve izgrađene objekte – prenosne sisteme koji služe priključenju objekta na mrežu –

* Autor je advokat u Beogradu, *itodorovic@akt.rs.*

predaje u vlasništvo operateru mreže. Prenos vlasništva se pritom odvija bez posebne naknade, tj. poklanja se operateru.

Postavlja se pitanje na koji način će se treća lica, koja nisu učestvovala u izgradnji takvih nedostajućih objekata priključiti na mrežu i da li su u obavezi da učestvuju u troškovima izgradnje takvih objekata koji njima takođe služe za priključenje. Sa jedne strane, vlasnik ovakvih infrastrukturnih objekata nije više finansijer, već je to operater prenosne ili distributivne mreže. Ovo lice će ujedno i odlučivati o priključku trećih lica na mrežu i naplaćivaće troškove priključenja. Međutim, sa druge strane, ova lica se koriste objektima koji su izgrađeni sredstvima drugih lica. Pravno gledano, treća lica bi se neosnovano obogatila, ako se priključe na te objekte bez naknade troškova inicijalnim ulagačima. Stoga, deluje pravično da treća lica koja traže priključak na mrežu nadoknade troškove izgadnje nedostajućih elektroenergetskih objekata licima koja su ulagala u njihovu gradnju. Vezano za ovo pitanje, postoji nekoliko sudskih odluka u domaćoj praksi, koje potvrđuju da treća lica treba da nadoknade srazmerne troškove za izgradnju elektroenergetskih objekata, jer bi se u suprotnom neosnovano obogatila.[1]

Ovakav stav je opravdan, imajući u vidu da elektroenergetski objekti nisu prethodno bili izgrađeni od strane javnog preduzeća Elektroprivreda Srbija, odnosno Elektromreža Srbije. Stoga, treće lice koje pristupa mreži bi moralo najpre samo izgraditi nedostajuće objekte svojim sredstvima. Naknada troškova u tom smislu, za nedostajuće objekte ne treba da bude upućena operateru mreže, već licu koje je imalo troškove povodom gradnje (prethodni ulagači). Na ovom mestu treba takođe napomenuti da raniji investitori ne mogu iskorišćavati takvu svoju poziciju da bi mogli zahtevati naplate većih iznosa u odnosu na realne troškove koje su imali prilikom gradnje, jer bi veće naknade imale za cilj profit, a ne naknadu troškova. Ovakvo rešenje može dovesti do razvoja elektroenergetske infrastrukture, jer će motivisati nove ulagače da izgrade potrebne sisteme, umesto da oni čekaju da se pojavi neko drugo lice koje će svoja sredstva ulagati u izgradnju elektroenergetskih objekata da bi se potom priključili bez većih troškova. Ovo je naročito važno u okviru razvoja kapaciteta za

1 Rešenje Vrhovnog suda Srbije, Rev. 1183/2007 od 20.12.2017. godine, navedeno prema pravnoj bazi *ParagrafLex*; Rešenje Okružnog suda u Kraljevu, Gž. 931/87 od 28.1.1988. godine, navedeno prema: D. Lazarević, *Službenosti i susedsko pravo*, Poslovni biro, Beograd 2011, 195.

proizvodnju obnovljivih razvoja energije, za koje država garantuje povoljniji tretman – tzv. povlašćeni proizvođač električne energije koji ima pravo na podsticaje. Povećanje proizvodnje energije iz obnovljivih izvora je strateški cilj Republike Srbije prema usvojenoj Strategiji razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine.[2]

2. PRAVO EVROPSKE UNIJE

U pravu EU se obrađuje pitanje prava trećih lica na pristup mreži. Međutim, u evropskim zemljama ovo pravo ima dodatnu dimenziju, a to je činjenica da u tim zemljama operater mreže nije jedan privredni subjekt, koji ima monopol na pristup mreži, već to može biti veći broj privrednih subjekata. Stoga, ovde je reč o obavezi operatera da dozvoli pristup elektromreži, ne samo svojim kupcima, već i licima koja su njegovi konkurenti. Ova obaveza se odnosi na omogućavanje pristupa krajnjim kupcima, operaterima sličnih elektromreža ili gasovoda koji imaju potrebu da u određenom delu svojih aktivnosti koriste druge postojeće mreže, proizvođaćima električne energije, operaterima skladišnih sistema.[3]

Dakle, operater prenosnog ili distributivnog sistema nema samo obavezu da omogući da krajnji potrošači posredstvom njegove mreže mogu da kupuju električnu energiju, već i da pod nediskriminatorskim uslovima, na osnovu objavljenih tarifa primenljivih na sve klijente, dozvoli drugim operaterima mreža da se priključe na njegovu mrežu, a takođe i da dozvoli pristup mreži proizvođačima električne energije. U suprotnom bi lice koje je ujedno proizvođač električne energije i vlasnik elektromreže moglo da konkurentnim privrednim društvima onemogući da se priključe na mrežu i da prodaju energiju, čime bi se uspostavio monopol.[4] Obaveza omogućavanja pristupa mreži predstavlja opravdano ograničenje privatne svojine, jer se omogućava konkurencija na tržištu električne energije.

2 Strategija razvoja energetike Republike Srbije do 2025. godine sa projekcijama do 2030. godine, *Sl. glasnik RS*, br. 101/2015.

3 Videti: nemački *Energiewirtschaftsgesetz* 2017, §17 I; više o pristupu trećih lica skladišnim kapacitetima videti na linku: *https://www.e-control.at/documents/20903/-/-/846915d7-af01–4338-a833–0aace35ecf39*, 1.9.2018.

4 H. Jarass, *Europäische Energierecht*, Berlin 1996, 110.

Kod pojma mreže se podrazumevaju različite vrste infrastrukturnih sistema – za gasovode, elektrovode, naftovode. Primera radi, u Norveškoj je predviđeno da je za dobrobit društva potrebno uspostaviti dobro upravljanje izvorišta nafte i gasa, što podrazumeva konkurentan, efisakan i nedskiminatorski pristup mreži (naftovodima i gasovodima).[5]

Pravo energetike u evropskim zemljama je bilo okosnica stvaranja Unije, imajući u vidu da je najpre između Francuske, Nemačke, Italije i zemalja Beneluksa zaključen Ugovor o osnivanju Evropske zajednice za ugalj i čelik 1951. godine. Nešto kasnije, 1957. godine je zaključen ugovor o Evropskoj ekonomskoj zajednici i nastala je Evropska atomska zajednica (EURATOM). Na nivou Evropske unije doneto je nekoliko paketa mera u cilju unapređenja tržišta energenata. Prvi paket mera je donet 1996. godine u oblasti električne energije, a u oblasti gasa 1998. Direktiva 96/92/EZ je uspostavila osnovu za razvoj unutrašnjeg tržišta EU i doneta je nakon petogodišnjih pregovora država članica.[6] Ova direktiva je uspostavila slobodnu trgovinu električnom energijom, pravo trećih lica na pristup mreži, razdvajanje vertikalno povezanih preduzeća.[7] Pod vertikalno povezanim preduzećima se podrazumevaju društva koja posluju u lancu sanbdevanja – jedno društvo obezbeđuje sirovine, drugo proizvodnju, treće transport, četvrto obzebeđuje prodaju, za razliku od horizontalnog povezivanja gde je reč o povezivanju društava koja se bave istom ili sličnom delatnošću (primera radi kod spajanja dva operatera distributivne mreže). Ideja o razvdajanju je nastala usled iskorišćavanja monopolskog položaja vertikalnog integrisanih preduzeća i stoga je usvojena ideja o funkcionalnoj (operativnoj) podeli.[8]

Drugi paket mera je usvojen 2003. godine. Ove mere su se odnosile na transevropske energetske mreže, previđeno je pored funkcionalnog i pravno razdvajanje operatera mreže, zatim regulisanje pristupa mreži. Tokom 2007. godine predložen je paket mera liberalizacije

5 Videti link: *https://www.uio.no/studier/emner/jus/jus/JUS5411/v12/undervisningsmateriale/Slides%20petroleum%20law%20TPA%20spring2012_Banet.pdf*, 1.9.2018.

6 P. Jakovac, *Electricity Directives and evolution of the EU internal electricity market*, Rijeka 2011, 317.

7 *Ibid*.

8 J. Peter Schneider, C. Theobald, *Recht der Energiewirtschaft*, C.H. Beck, München 2013, 70.

tržišta električne energije – tzv. *Third Liberalisation Package*, a usvojen je 2009. godine. Ovim paketom mera je pre svega propisano odvajanje vlasništva nad proizvodnim kapacitetima električne energije od transportnih sistema. Osim toga, cilj je bio jačanje nezavisnosti regulatornih tela, osnivanje Agencije za saradnju energetskih regulatora – ACER, prekogranična saradnja operatora mreže i stvaranje evropske mreže operatera prenosnih sistema i povećana transparentnost na tržištu radi koristi potrošača.[9]

Evropska unija je strateški opredeljena ka razvoju proizvodnje električne energije iz obnovljivih izvora, imajući u vidu potrebu za zaštitom životne sredine. Stoga je bitno omogućiti prioritetan pristup mreži proizvođačima energije iz takvih izvora, a na državama članicama je da obezbede objektivan i nediskriminatorski sistem za raspodelu troškova izgradnje nedostajućih infrastrukturnih objekata i vodova (ili unapređenje postojećih kapaciteta) radi priključenja elektrana na mrežu.[10] U poređenju sa takvom idejom o raspodeli troškova (gde država članica može propisati da operater mreže u celosti snosi troškove priključenja elektrane koja proizvodi energiju iz obnovljivih izvora), u našoj zemlji takvih propisa, odnosno inicijativa još nema.

Kada se posmatra pravo pristupa trećih lica mreži, treba napomenuti da je Prvi paket mera predviđao tri metode za pristup trećih lica mreži. Drugi paket je predviđao pristup mreži kroz regulisanu proceduru, dok Treći paket nije ovo promenio.[11]

3. PRIKLJUČAK NA MREŽU I PRAVO NA PRISTUP MREŽI

U literaturi i zakonodavstvu se razlikuje pravo na priključak na mrežu i pravo na pristup mreži. Naime, pod priključkom se podrazumeva skup elektroenergetske opreme, uključujući merne instrumente, kojim se objekat potrošača ili proizvođača povezuje sa prenosnim, transportnim ili distributivnim sistemom.[12] Pod pristupom

9 Videti: *https://ec.europa.eu/energy/en/topics/markets-and-consumers/market-legislation*, 1.9.2018.

10 T. Schulz (Ed.), *Handbuch Windenergie*, Berlin 2015, 23.

11 CMS Guide to Electricity, dostupno na adresi: *https://eguides.cmslegal.com/electricity#european_union_5_ref*, 1.9.2018.

12 Čl. 2 st. 1 t. 63 Zakon o energetici – ZE (*Sl. glasnik RS*, br. 145/2014).

sistemu se smatra pravo korišćenja sistema radi prenosa, transporta, distribucije, preuzimanja i predaje ugovorene količine energenata.[13]

Pravo na priključak dakle podrazumeva fizičko povezivanje sa određenom elektromrežom, dok je kod pristupa sistemu reč o korišćenju tuđe mreže radi transporta energije.[14] Suštinski se pod pravom na priključak podrazumeva zaključenje ugovora o snabdevanju, uz prethodno ispunjenje tehničkih uslova. U slučaju da operater ne zaključi ugovor o snabdevanju, zainteresovanom licu ostaje mogućnost da u okvirima upravnog postupka ostvaruje svoja prava, imajući u vidu da se odobrenje za priključenje objekta daje u formi rešenja u upravnom postupku.[15] Odbijanje zaključenja ugovora može biti osnovano u izuzetnim slučajevima – nedostatak kapaciteta za predaju ili preuzimanje energije. Međutim, moguće je da postoji neopravdanost izgradnje priključka kada je neophodno postaviti vodove preko planina ili kroz vodene površine.[16]

Kod pristupa mreži se radi o pravu korišćenja tuđe mreže. Dakle, preduslov za pristup mreži je da je urađen priključak na mrežu, a zatim sam priključak na mrežu omogućava da se koristi tuđa mreža radi transporta energije. Pozadina razdvajanja pojma priključenja na mrežu i pravo na pristup mreži je obavezno razdvajanje, funkcionalno i sa stanovišta kompanijskog prava EU, između operatera mreže i distributera električne energije, jer operater mreže ne može obezbediti kupcu jedinstveni ugovor o snabdevanju energijom.[17]

U evropskim zemljama, s obzirom na činjenicu da je dozvoljeno da vlasnik mreže bude i drugo lice, a ne samo jedan monopolista, dolazi do pitanja na koji način će se pristupiti mreži tih lica. Ovi operateri ne mogu iskorišćavati monopolsku poziciju, već su dužni da omoguće pristup, pod regulisanom uslovima i transparentnim cenama, jednakim za treća lica.

13 Čl. 2 st. 1 t. 64 ZE.

14 J. P. Schneider, C. Theobald, *op. cit*., 881.

15 Čl. 3 Uredbe o uslovima isporuke i snabdevanja električnom energijom, *Sl. glasnik RS*, br. 63/2013.

16 *J. P. Schneider, C. Theobald, op. cit.,* 885.

17 P. Mussaeus *et al*., *Veträge der Energiewirtschaft*, De Gruyter, Berlin 2015, 163.

4. NAKNADA ZA PRISTUP MREŽI

Lice koje je izgradilo mrežu ima pravo da uslovljava priključenje trećih lica plaćanjem naknade. Pritom je potrebno postupati na jednak, nediskriminatorski način prema trećim licima. Međutim, nije dovoljno samo da se ne postavljaju teži uslovi i veći troškovi prema nekom trećem licu, već je neophodno da se izbegne davanje određenim licima povoljnijih uslova ili omogućavanje priključenja bez naknade, jer je reč o infrastrukturnom objektu koji treba da bude dostupan, pod uslovima postojanja dovoljnih kapaciteta, na jednak način svim zainteresovanim licima.

Visina naknade treba da zavisi od dva faktora. Prvi se odnosi na troškove izgradnje nedostajućih elektroenergetskih objekata, a drugi na srazmerno učešće u troškovima. Kod prvog faktora, obuhvataju se troškovi koji su nastali pri izgradnji mreže i drugih elektroenergetskih objekata preko kojih se treće lice priključuje na mrežu (recimo, trafostanica). Pod troškovima izgradnje infrastrukture treba obuhvatiti i trošak pribavljanja zemljišta preko kog prolazi mreža (kupoprodajna cena za zemljište ili cena zakupa, naknada za službenost prolaza vodova – u zavisnosti od toga kako su rešavani imovinsko-pravni odnosi na trasi voda). Kod inicijalnih troškova (prvog ulagača) se postavlja pitanje da li treba priznati pravo i na inflatorne troškove, imajući u vidu da od izgradnje mreže može proći više godina do samog priključenja trećeg lica i da li ovi troškovi u nekom trenutku mogu da zastare (npr. treće lice traži priključenje nakon 20 godina od izgradnje mreže). Čini se da inflatorne troškove ne bi trebalo priznavati, ali sa druge strane ne treba ni umanjivati naknadu troškova usled amortizacije izgrađenih elektroenergetskih objekata, jer takvih objekata ne bi bilo da nisu finansirani od strane prvih ulagača.

Kod eventualne zastarelosti, treba najpre odrediti pravnu prirodu troškova, tj. da li je reč o potraživanju u smislu Zakona o obligacionim odnosima ili je reč o nekoj drugoj vrsti prava. Smatramo da je reč o obligaciono-pravnom odnosu, kao što je već opredeljeno u domaćoj sudskoj praksi, jer se radi o naknadi troškova radi izbegavanja neosnovanog obogaćenja (sticanje bez osnova) trećih lica. Stoga, da li bi za pitanje zastarelosti trebalo primeniti opšti rok zastarelosti koji iznosi deset godina, kako bi inače bio slučaj kod pravno neosnovanog obogaćenja? Ovde je više pitanje od kog trenutka treba računati početak toka

zastare, od momenta izgradnje nedostajućih elektroenergetskih objekata (momenat dobijanja upotrebne dozvole)? Prema pravilima obligacionog prava, zastarelost kod pravno nesnovanog obogaćenja nastupa od momenta kada je do takvog obogaćenja došlo. Međutim, ovde se javlja drugačija situacija, gde u okviru određenog perioda može doći do neosnovanog obogaćenja (tj. postoji potencijalni zahtev ulagača), pa se nameće dilema, da li postoji neki rok u okviru kog inicijalni ulagač može potraživati naknadu troškova ako se pojave treća lica sa zahtevom za pristup mreži ili rok zastarelosti počinje teći za eventualnu tužbu za naknadu troškova od momenta priključenja na mrežu bez plaćanja troškova takvom prvom ulagaču (što je moguće zamisliti kao situaciju, jer od momenta predaje elektroenergetskog objekta EPS-u na upravljanje, EPS odlučuje o priključenju na mrežu, a ne lice koje je finansiralo građenje nedostajućih infrastrukturnih objekata)? Mišljenja smo da bi ovde trebalo primeniti opšti rok zastarelosti od deset godina, kao period u okviru kod se mogu javiti potencijalni slučajevi da treća lica pristupe mreži koju je gradio finansijer o svom trošku, u suprotnom, postojao bi neograničeni period u okviru kog se mogu javiti novi proizvođači električne energije koji bi morali nadoknaditi troškove izgradnje mreže.

U odnosu na srazmernost u učešću troškova, treba odrediti da li se naknada plaća prema srazmernom delu mreže koji se koristi (ako se ne koristi cela mreža već njen deo), prema broju lica koji koriste mrežu ili prema količini energije koja se prenosi preko mreže. Srazmernost bi trebalo posmatrati najpre u odnosu na delove mreže i druge objekte koji se koriste. Ako se koriste svi ranije izgrađeni objekti, tada treba posmatrati koji broj lica koristi infrastrukturu, pa na taj način podeliti troškove (ako recimo pet hidroelektrana koristi isti dalekovod, troškove izgradnje treba podeliti na po 1/5). U kasnijem trenutku je moguće da se pojave novi investitori. U tom slučaju bi lica koja su ranije nadoknadila troškove građenja elektroenergetskih objekata imala pravo da potražuju u jednakom iznosu (svako po 1/5 u našem primeru) troškove od trećeg lica koje traži pristup mreži. Osim toga, plaćanje može biti jednokratno ili podeljeno na određene rate, odnosno u tom smislu ugovarači mogu slobodno ugovarati plaćanje i komercijalne uslove i treba se voditi autonomijom volje.

Sa jedne strane, postoji obaveza plaćanja trećeg lica operateru mreže (u evropskim zemljama), odnosno licu koje je finansiralo iz-

gradnju mreže, u domaćem pravu. Međutim, da li pored toga treće lice može imati i određene dodatne obaveze, primera radi, na kome je obaveza da održava tehničke sisteme na mestu priključenja (koji služe priključenju i merenju predate energije)? Na kome je obaveza da izgradi sam priključak (ćeliju) za treće lice, da li troškove treba da snosi lice koje se priključuje, operater mreže ili lice koje je finansiralo izgradnju mreže? Za potrebe domaćeg prava, izgradnju samog priključka treba da finansira treće lice kome novi priključak i služi. Nakon izgradnje nedostajućih elemenata, oni se predaju u vlasništvo EPS-u koji se stara o održavanju.

Naknada za pristup mreži ne sme biti određena protivno propisima o zabrani konkurencije. Kako je reč o infrastrukturnim sistemima, ona treba da budu pod jednakim uslovima dostupna trećim licima, uz pravičnu (ekonomski opravdanu) naknadu. Zakon o energetici na više mesta navodi kao cilj nediskriminatorski i konkurentan pristup regulisanju tržišta električne energije i prirodnog gasa (član 7, član 38). Efikasna konkurencija podrazumeva da nema zloupotrebe monopola, a kako je mreža infrastrukturni objekat, to se priključenje na mrežu ima odvijati po transparentnim troškovima i naknadama i pod jednakim uslovima za tržišne učesnike.

Pristup mreži od strane trećih lica je koncept prema kom treća lica čak i protivno volji vlasnika (operatera mreže) imaju pravo da koriste infrastrukturne kapacitete. Ovo pravo se na nivou EU razvijalo kroz komunitarno pravo konkurencije (*Competition Law*).[18] Odbijanje prava pristupa mreži se može smatrati povredom prava konkurencije, ako je reč o zloupotrebi dominantnog položaja na tržištu. Dakle, samo po sebi, odbijanje pristupa mreži ne mora da podrazumeva da je reč o povredi prava konkurencije. Dominantan položaj na relevantnom tržištu ne mora podrazumevati samo jedno preduzeće, naprotiv, takav položaj može nastati udruživanjem više aktera na tržištu koji utiču na tržišna zbivanja. Pod zloupotrebom dominantnog položaja na tržištu se može smatrati ne samo odbijanje prava na pristup mreži, već i postavljanje nepovoljnijih uslova za određene tržišne učesnike, odugovlačenje sa pregovaranjem, uslovljavanjem trećih lica da koriste propratne usluge operatera mreže.[19] Diskriminatorski pristup podra-

18 A. Kotlowski, „Third-party Access Rights in the Energy Sector: A Competition Law Perspective", str. 101, dostupno na adresi: *https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1073962*, 1.9.2018.

19 *Ibid*., 104.

zumeva da se određenim licima daju drugačiji uslovi u odnosu na druge učesnike (lica koja su se priključila ranije na mrežu ili traže pristup mreži). Različito postupanje prema raznim licima mora biti opravdano na objektivni način, što znači da se ne moraju dati identični uslovima svima, već recimo stalnim kupcima može da se da određeni benefit.[20]

Prema Metodologiji za određivanje cene pristupa sistemu za distribuciju električne energije[21] koja je propisana od strane naše Agencije za energetiku, ograničena je maksimalna moguća cena za pristup sistemu. Pravilima iz metodologije je propisan i maksimalni mogući prihod za operatera sistema, a definisani su i drugi zavisni troškovi, poput troškovi amortizacije. Ovu Metodologiju, međutim, ne treba primeniti kao osnovu za obračun srazmere naknade troškova za lica koja su finansirala građenje nedostajućih elektroenergetskih objekata, jer je u njoj reč o naknadi koja se plaća operateru mreže, koji ujedno mrežu i održava nakon primopredaje i preuzimanja u vlasništvo nakon izgradnje. Kod naknade troškova izgradnje, reč je o pravičnoj naknadi za ulagača od strane trećih lica koja će koristiti mrežu. U tom smislu, prvim ulagačima ne treba priznati pravo na profit, već srazmernu naknadu za izgradnju nedostajućih objekata.

5. ZATVOREN DISTRIBUTIVNI SISTEM

Pod zatvorenim sistemom se podrazumeva mreža preko koje se distribuira električna energija ili drugi energent na geografski ograničenom prostoru poput industrijske zone, trgovačke zone ili zone zajedničkih usluga i ako je poslovanje ili proizvodni sistem korisnika mreže povezan i ako se energija prvenstveno distribuira vlasniku ili operateru sistema, povezanim preduzećima i drugim korisnicima sistema.[22] Dakle, reč je o distribuciji energije putem mreže na geografski ograničenom području u okviru kog postoje povezani infrastrukturni sistemi. Na zatvoren distributivni sistem ne mogu biti povezana domaćinstva, osim u slučajevima predviđenim članom 148 stav 2 Zakona o energetici. Zatvoren distributivni sistem je u privat-

20 *Ibid.*

21 Metodologija za određivanje cene pristupa sistemu za distribuciju električne energije, *Sl. glasnik RS*, br. 150/2012, 84/2013, 87/2013, 143/2014, 65/2015, 109/15, 98/2016.

22 Čl. 148 ZE.

nom vlasništvu i ne predaje se po izgradnji EPS-u, a ovaj sistem je i u slobodnom prometu, tj. operater ovog sistema može prodati ili izdati u zakup izgrađenu infrastrukturu.[23]

Pored činjenice da zatvoreni distributivni sistem može biti u privatnom vlasništvu, to ne znači da operater može slobodno određivati cene za pristup tom sistemu. Agencija za energetiku donosi metodologiju po kojoj se određuje cena pristupa, a operater tog sistema donosi odluku o ceni pristupa i objavljuje tu odluku na svojoj internet stranici. Kod pitanja naknade za izgradnju zatvorenog distributivnog sistema, treba primeniti princip srazmernosti troškova izgradnje i broja lica koja koriste takav sistem, bez prava na priznavanje prihoda lica koje je gradilo mrežu. Međutim, u ovom slučaju smatramo da vlasnik distributivnog sistema može sam da izabere da li će naplatiti naknadu za srazmeran trošak izgradnje mreže, nakon čega su vlasnici mreže sva lica koja učestvuju u snošenju tih troškova ili će zadržati vlasništvo na mreži i naplaćivati cenu pristupa mreži u skladu sa metodologijom koju donosi Agencija za energetiku.

6. ZAKLJUČAK

U poslednje vreme u Srbiji se razvijaju projekti elektrana koje proizvode energiju iz obnovljivih izvora (biogas, vetroparkovi, solarne elektrane, hidroelektrane) i pitanja regulisanja pristupa mreži, kada je određena infrastruktura već izgrađena i finansirana od strane prvobitnih ulagača, postaje značajna tema. U domaćoj skromnoj praksi postoji par odluka na ovu temu, međutim, autor nije pronašao detaljniju razradu ovog pravnog pitanja u teoriji.

Imajući u vidu da je u evropskim zemljama praksa takva, da postoji veći broj operatera mreže, pitanje prava pristupa trećih lica mreži se može proširiti na dodatne aspekte – koje lice je dužno da izgradi nedostajuće kapacitete (o čijem trošku), da li je to obaveza operatera mreže ili lica koje se priključuje na mrežu i čija je to obaveza kada postoji više konkurentnih mreža na koje se novi proizvođač može priključiti? Pritom se kao ključni kriterijumi ne navodi najkraće rastojanje između proizvođača električne energije do mreže, već se posmatraju najoptimalnija rešenja sa najmanje troškova.

23 Čl. 150 ZE.

Na nivou domaćeg prava, opredeljujemo se za sledeće zaključke. Troškove izgradnje mreže treća lica treba da snose na srazmerne delove, u zavisnosti od broja lica koja koriste mrežu. U slučaju da se pojave novi zainteresovani proizvođači energije koji bi pristupili izgrađenim mrežnim kapacitetima, ta lica bi trebalo da prethodnim ulagačima nadoknade deo troškova izgradnje elektroenergetskih objekata. Naknada ne treba da obuhvati profit, već isključivo realno utrošena sredstva. Kod zatvorenih distributivnih sistema, vlasnik infrastrutkrunih objekata može da se opredeli za potraživanje naknade troškova izgradnje mreže, pri čemu se vlasništvo sistema prenosi i na lica koja nadoknađuju troškove, ili za zadržavanje vlasništva na mreži i drugim objektima i uz naplatu pristupa mreži prema metodologiji koju propisuje Agencija za energetiku.

Ivan Todorović, PhD
Attorney at Law in Belgrade

THIRD PARTY GRID ACCESS

Summary

In this Article the author examines the right of new producers of electric energy (with the accent on the producers from the renewable resources) of access to the grid, which is owned by other parties. Within domestic law, the question relates to the grid which was financed by earlier investors and which is transferred for operation on the public utility company. At the EU-level, the term "third party access" ("TPA") is broader and covers also the issue of access to the grid which may be operated by several entities and where the contractual relationship for connection to the grid and access to the grid is separated (having in mind the obligation to separate vertically integrated companies in the energy sector). The author examines the nature and scope of the compensation which new investors have to reimburse to the earlier ones for the finance of the infrastructural energy objects.

Key words: *Third party access to the grid. – Connection to electric network. – Access to the electric network. – Access to gas network.*